

УДК 911.3(477.52)

Анатолій Корнус, Олеся Корнус

ГЕОГРАФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У МАШИНОБУДІВНОМУ КОМПЛЕКСІ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті розглянуто машинобудування Сумської області та з'ясовано його роль у промисловому комплексі регіону. Проаналізовано сучасну галузеву структуру, виділено основні центри та інші елементи територіальної організації мережі машинобудування. Розглянуто динаміку виробництва продукції машинобудування за її видами. Охарактеризовано зовнішньоекономічні зв'язки машинобудівного комплексу Сумської області. Здійснено аналіз трансформаційних процесів, що відбулися у машинобудуванні регіону протягом 1991-2014 років, дано картографічне вираження цих процесів. Виокремлено основні проблеми галузі та виділено пріоритетні напрями її розвитку.

Ключові слова: промисловість, машинобудування, територіальна структура, галузева структура, трансформаційні процеси.

Анатолій Корнус, Олеся Корнус. ГЕОГРАФИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ТРАНСФОРМАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ В МАШИНОСТРОИТЕЛЬНОМ КОМПЛЕКСЕ СУМСКОЙ ОБЛАСТИ. В статье рассмотрено машиностроение Сумской области и его роль в промышленном комплексе региона. Проанализирована современная отраслевая структура, выделены основные центры и другие элементы территориальной организации машиностроительной отрасли. Рассмотрена динамика производства продукции машиностроения по её видам. Охарактеризованы внешнеэкономические связи машиностроительного комплекса Сумской области. Осуществлен анализ трансформационных процессов, произошедших в машиностроении региона в течении 1991-2014 годов, дано картографическое выражение этих процессов. Выделены основные проблемы отрасли и приоритетные направления её развития.

Ключевые слова: промышленность, машиностроение, территориальная структура, отраслевая структура, трансформационные процессы.

Anatoliy Kornus, Olesya Kornus. THE GEOGRAPHICAL PECULIARITIES OF TRANSFORMATION PROCESSES OF MECHANICAL ENGINEERING IN SUMY REGION. The article describes the mechanical engineering of Sumy region and its role in the industrial complex of the region. The current branch structure of engineering, the main centers and other network elements of mechanical engineering are analysed. The dynamics of production mechanical engineering by product was highlights. Foreign economic relations of mechanical engineering field of the Sumy region are characterized. The transformation processes that have taken place in mechanical engineering of Sumy region during the 1991-2014 years were analyzed. The cartographic expression of these processes is given. The basic problems of the mechanical engineering sector and priority directions of its development are selected.

Key words: industry, mechanical engineering, territorial structure, branch structure, transformation processes.

Постановка проблеми. Машинобудування залишається базовим сектором економіки України і одним з найважливіших інструментів інтеграції країни у світову економіку. Машинобудівний комплекс є основою економічного потенціалу багатьох регіонів, від якого значною мірою залежить стан їх соціально-економічного розвитку та якість життя населення. Від розвитку цього комплексу суттєво залежить конкурентоспроможність товарів і послуг на внутрішньому та зовнішньому ринках. Тому дослідження машинобудування та факторів і закономірностей його територіальної організації залишається актуальним напрямом розвитку економічної географії.

Економічна криза в Україні призвела до помітних трансформацій як у промисловому комплексі в цілому, так і у машинобудуванні зокрема. Спостерігається закриття підприємств або їх перепрофілізація. Особливо гостро трансформаційні процеси відчутні у машинобудуванні Сумської області, адже тут воно відноситься до стратегічних галузей. Більшість машинобудівних підприємств в області були побудовані ще за радянський часів і на сьогодні мають застаріле матеріально-технічне обладнання, використовують старі технології, що знижує конкурентоздатність їх продукції на внутрішніх та зовнішніх ринках. Це гостро ставить питання модернізації машинобудівного комплексу Сумської області, як стратегічної галузі господарства, втрата якої була б вкрай небажаною для економіки і населення регіону.

Переспеціалізація машинобудівних підприємств регіону, прогнозування розвитку галузі в сучасних умовах, розкриття додаткових джерел підвищення продуктивності праці зумовлюють актуальність дослідження даної проблеми.

Вивчення сучасного стану машинобудівного комплексу Сумської області має велике значення для регіону ще й тому, що частка населення, зайнятого в цій галузі, достатньо висока. Станом на 2012 р. в області серед інших галузей промисловості у машинобудуванні зайнято найбільше працюючих – 25464 осіб; в Україні у машинобудівній галузі зайнято 585 тис. осіб (2012 р.). За таких умов актуальним є дослідження кількості діючих підприємств, їх сучасної спеціалізації, змін територіальної та галузевої структури машинобудування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням цієї теми займалося широке коло науковців як в Україні, так і за кордоном. Географію промислових комплексів вивчали такі науковці як Б.М. Данилишин, М.І. Долішній, О.В. Гладкий, С.І. Ішук, І.М. Маєргойз, К.В. Мезенцев, Г.П. Підгрушний, А.Е. Пробст, О.Г. Топчієв, А.І. Трейвіш, М.І. Фащевський, А.Т. Хрущов та ін. Н.П. Карачина, Г.Г. Леонтєва, В.П. Панченко, О.О. Плахотнік, Н.І. Шифріна, О.М. Фащевська та інші вчені у своїх наукових працях розглядали стан та розвиток машинобудування окремих регіонів. Однак, незважаючи на значну розробленість теми, удосконалення територіальної організації галузі, прогнозування розвитку машинобудівного комплексу,

розкриття додаткових джерел підвищення продуктивності праці залишаються актуальними й зумовлюють значимість всебічного вивчення специфіки регіонального машинобудівного комплексу.

Метою статті є аналіз трансформацій, що відбулися у машинобудівному комплексі Сумської області за 1991-2014 рр., проблем та перспектив його розвитку в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. Сумська область входить до Північно-Східного економічного району. Машинобудування є провідною галуззю її промисловості, яка нараховує кілька десятків великих та середніх промислових підприємств різних форм власності. Воно забезпечує інші галузі господарства машинами й устаткуванням, а населення – робочими місцями. Крім машинобудування у Сумсь-

кій області розвинені добувна, харчова промисловість, постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря, хімічна і нафтохімічна промисловість, на які разом з машинобудуванням припадає майже 90% вартості реалізованої продукції промисловості.

За 2001-2013 рр. відбулися помітні трансформації у структурі промисловості Сумської області, що відбулися на питомій вазі обсягів реалізованої промислової продукції за основними видами діяльності. Так, за названий період скоротилися частки легкої та харчової промисловості (зникла цукрова промисловість). Значні зміни відбулися у машинобудуванні, частка якого у вартості реалізованої промислової продукції 2001 р. становила 28,9%, а у 2013 р. знизилася до 20,6% (рис. 1).

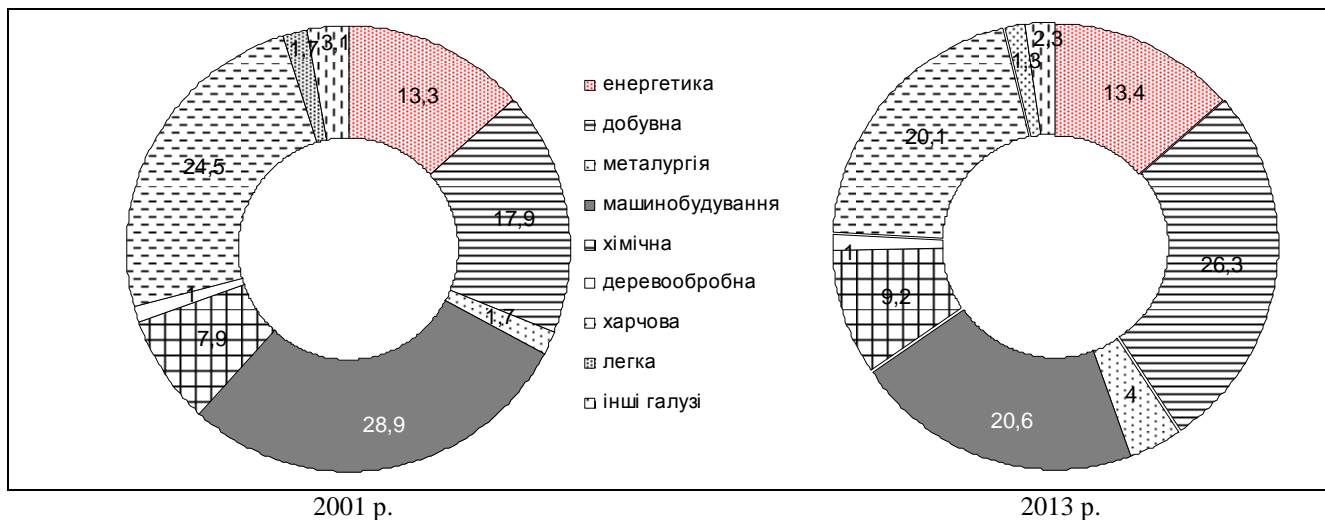

Рис. 1. Структура (%) реалізованої продукції за галузями промисловості у 2001 і 2013 рр. (побудовано за даними [7-10])

Натомість частки металургії, хімічної та добувної промисловості у вартості реалізованої продукції зросли. Причому добувна промисловість за своєю питомою вагою вийшла на перше місце, хоча на початку XXI століття вона поступалася не тільки машинобудуванню, а й харчовій промисловості.

Якщо розглядати підсумки роботи обробної промисловості у 2013 р. за обсягами реалізованої промислової продукції, то машинобудування Сумської області має у ній найбільшу частку – 20,6% (рис. 2), хоча остання і скоротилася на 8,3% порівняно з 2001 р. За 2012 р. цей показник становив 23,0% до підсумку, а у 2010 р. – 22,5%. Найвищих своїх

значень він досягав у 2004 і 2005 рр., коли частка машинобудування перевищувала 31% у вартості виробленої промислової продукції регіону [8].

Незважаючи на помітні коливання із загальною тенденцією до зниження частки машинобудування у загальному обсязі реалізованої продукції, воно протягом усього періоду спостережень залишається головною галуззю обробної промисловості Сумської області. Збільшення або зменшення частки машинобудування пов'язане із закриттям, призупиненням чи відновленням діяльності окремих підприємств та динамікою попиту на машинобудівну продукцію на світовому та внутрішньому ринках.

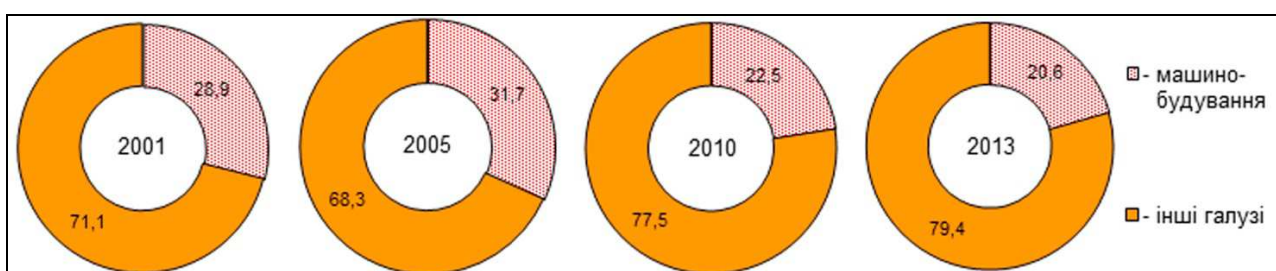

Рис. 2. Частка (%) машинобудування у вартості реалізованої продукції обробної промисловості (побудовано за даними [7-10])

Машинобудування Сумської області спеціалізується на виробництві обладнання, яке застосовується при видобутку та переробці нафти і газу. Крім того, до її складу входять важке машинобудування (виробництво металокопункцій, гірничошахтного та технологічного обладнання для металургійної промисловості, що обумовлено відносною близькістю Донецького вугільного басейну [1]), загальне машинобудування (верстатобудування, випуск виробничого устаткування та сільськогосподарської техніки), транспортне машинобудування (автомобільна, авіаційна промисловість), точне машинобудування (приладобудування), «мала металургія» (ливарне і ковальсько-пресове виробництво на самих машинобудівних заводах), що орієнтовані на сировинні, транспортні та трудові ресурси.

Основними формами територіальної організації машинобудування є машинобудівні райони, вузли, центри і пункти. Розміщенню машинобудівних підприємств у Сумській області сприяє ряд факторів: близькість вугільно-металургійної бази; розвинена залізнична мережа, зокрема розташування на території області м. Конотоп – залізничного вузла, що здійснює відправлення вантажів за сімома напрямками: московському, київському, харківському, гомельському, курському, полтавському, вітебському; наявність кваліфікованих кадрів. Завдяки останньому чиннику машинобудування Сумської області було та залишається наукоємним, хоча сьогодні у регіоні лише 12 інноваційно-активних підприємств машинобудівної галузі.

Територіальна структура машинобудування Сумської області відрізняється дуже високим ступенем концентрації – у Сумах виробляється майже половина всієї промислової продукції цієї галузі. Разом з іншим машинобудівним центром області – м. Конотоп цей показник досягає 70%. У Сумах розташовані 3 великі машинобудівні об'єднання регіону: ПАТ «СМНВО ім. М. В. Фрунзе», ВАТ «Насосенергомаш» та концерн «Укрросметал». Серед машинобудівних підприємств Конотопа виділяються ДП Конотопський авіаремонтний завод «АВІАКОН» і ТОВ «Мотордеталь-Конотоп». Останнє є єдиним у країнах СНД підприємством, що здійснює масові поставки на західний ринок гільз для двигунів Mercedes-Benz, MAN, Volvo, Zetor, Navistar, Daewoo-avia, Peugeot.

Машинобудівним центром південно-західної частини Сумської області є м. Ромни, підприємства якого спеціалізуються на виробництві тракторних запчастин: ПАТ «Роменський завод «Тракторозапчастина», ТОВ «Техномашсервіс». Найважливішими машинобудівними підприємствами м. Лебедин є ВАТ «Завод поршневих кілець», ПАТ Лебединський МДЗ «Темп», що виробляє гальмівне обладнання для залізничних і трамвайних локомотивів та рухомого складу, вакуумні насоси, компресори та гідравлічні системи, а також ДП «Лебединський мо-

торобудівний завод» ВАТ «Моторсіч».

Окрім названих машинобудівних центрів, на території регіону наявні пункти машинобудування: міста Глухів (ВАТ «Електропанель»), Путивль (ПВП «Сейм», що випускає електроустаткування та комплектуючі для автомобільних двигунів), Охтирка (ВАТ «Нафтопромаш»), смт. Ямпіль (ливарно-механічний завод), смт. Липова Долина (сільгоспмашинобудування) і смт. Свеса (ВАТ «Свесський насосний завод»), а також Тростянець і Білопілья, де розташовуються невеликі машинобудівні заводи.

У зв'язку з економічною кризою та низькою конкурентоспроможністю виробленої продукції багатьох підприємств, у період з 1991 по 2014 роки територіальна структура машинобудування Сумської області зазнала суттєвих змін. Головною негативною тенденцією стало розрідження мережі машинобудівних підприємств регіону (рис. 4, 5), перш за все зникнення глухівського машинобудівного центру* і перетворення Глухова на невеликий машинобудівний пункт. Після 1991 р. тут зникли ТОВ «Глухівський завод автомобільних причепів та запчастин», Глухівський верстатобудівний завод, ВАТ «Глухівський завод агрегатних вузлів», ВАТ «Глухівський завод засобів обчислювальної техніки «Салют», а також завод оборонного машинобудування «Сател» київського НДІ «Сатурн».

У м. Охтирка завод «Промзв'язок», що спеціалізувався на виробництві засобів зв'язку, був перепрофільований на випуск обладнання для нафтової і нафтопереробної промисловості. Згодом тут був налагоджений випуск міні-хлібопекарень, обладнання для ковбасних і коптильних цехів [1]. Припинив своє існування і Охтирський завод сільськогосподарського машинобудування.

З економічної карти Сумської області також зник ВАТ «Роменський завод поліграфічних машин», що був єдиним підприємством в Україні та СНД з виробництва паперорізальних машин. За час свого існування завод реалізував більше 50 тисяч паперорізальних машин у 54 країни світу [1]. Його долю повторило і ВАТ «Роменський завод автоматичних телефонних станцій».

До втрат машинобудування в області також можна зарахувати Лебединський завод верстатних вузлів, що спеціалізувався на металообробці і виготовленні інструментів, ДНВП «Фотомаш» (Шостка), що виготовляло обладнання та запасні частини для хіміко-фотографічної промисловості, ВАТ «Середина-Будський завод металургійного обладнання» (через це Шостка та Середина-Буда перестали існувати як машинобудівні пункти). Суттєво постраждало і машинобудування Конотопського машинобудівного центру, де зникли чи зупинились ТОВ НВО «Червоний металіст», ТОВ «КЗРДП», Конотопський механічний завод ХДАВП, **ТОВ «Конотопський ливарно-механічний завод»** та завод «Побутрадіотехніка».

*Поняття машинобудівного центру ми розуміємо у тлумаченні [5] як об'єднання декількох середніх або великих машинобудівних об'єктів, що виступають частинами промислового комплексу міста.

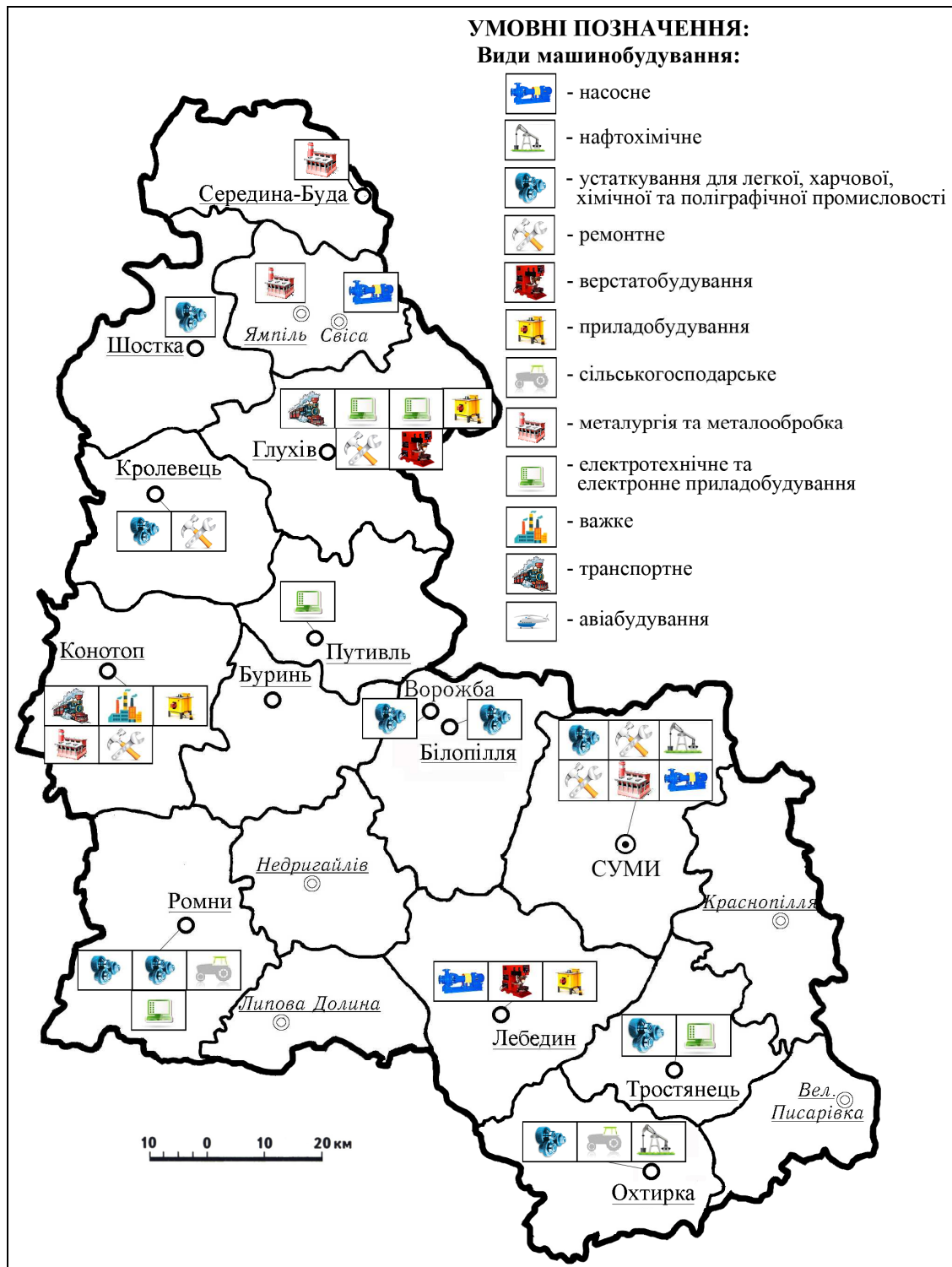

Рис. 4. Територіальна структура машинобудівного комплексу Сумської області станом на 1991 р. (побудовано за даними [7])

Чи не єдиним позитивним винятком є створення сучасного машинобудівного підприємства ТОВ «Завод Кобзаренка» (сmt. Липова Долина). На сьогодні по суті це єдине підприємство сільськогосподарського машинобудування в області, яке експортує понад 30% виготовленої техніки і навіть має дочірній підрозділ у Польщі.

Іншою негативною тенденцією 1991-2012 рр.

стало збіднення галузевої структури машинобудування (табл. 1), яка все більше концентрується на насосо- і компресоробудуванні. Майже зникли підприємства, що спеціалізувалися на верстатобудуванні, електронному та оптичному, а також сільськогосподарському машинобудуванні, а після зупинки ТОВ НВО «Червоний металіст» – і на важкому машинобудуванні.

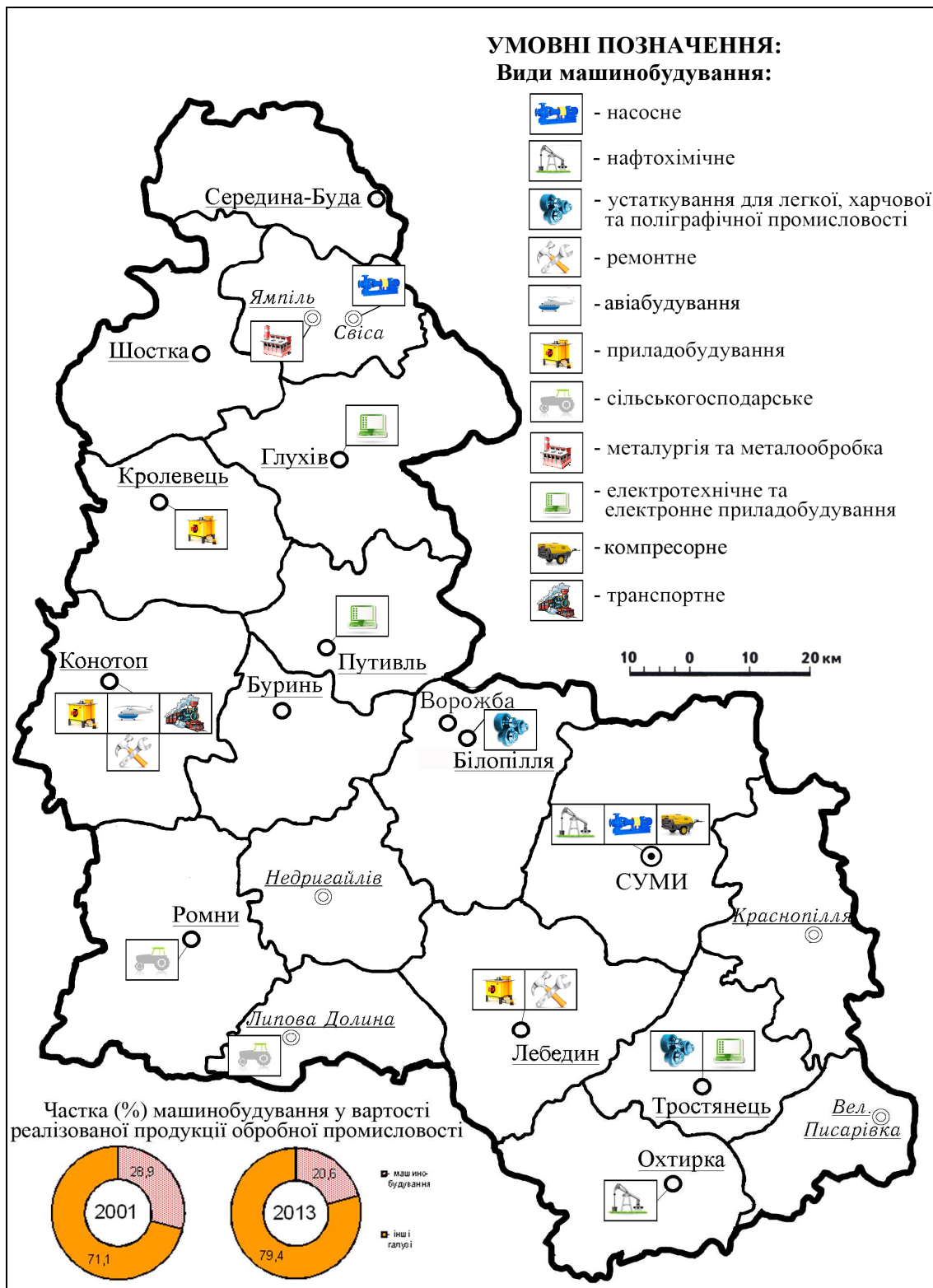

Рис. 5. Територіальна структура машинобудівного комплексу Сумської області станом на 2013 рік (побудовано за даними [4])

Як приклад можна навести підприємство ВАТ «СЕЛМІ» (у минулому виробниче об'єднання «Електрон»). Це було одне з провідних підприємств приладобудування, де випускалося майже 50 видів складних і точних приладів, у т.ч. мас-спектрометри для атомної промисловості, електронні мікроскопи, апаратура для електронно-променевого зварювання в вакуумі, прилади препарування, приставки до елект-

ронних мікроскопів та інша продукція. З товарів народного споживання тут виготовлялись газові балони, подарункові набори, газові й побутові запальнички та ін. [1]. Окрім того в обласному центрі зникли чавуноливарний завод «Центроліт», заводи «Сумсільмаш», «Ремверстат», Сумський авторемонтний завод «НІКМАС» та інші.

Таблиця 1

Динаміка виробництва деяких видів продукції машинобудування

Продукція машинобудування	1990	1995	2000	2005	2010	2013
Насоси вакуумні, шт.	11836	1133	294	1024	555	426
Насоси відцентрові, шт.	28093	10756	43676	30252	3604	1369
Компресори об'ємні поршневі, шт.	146	140	231	573	566	198
Клапани, вентилі та подібна продукція, т	2536	2147	95,6	51,3	1125	433
Газоперекачувальні агрегати	103	39	4	6	4	
Сівалки, шт.	72	31	24	15		
Верстати, шт.	246	114	86	14		
Електропраски побутові, тис. шт.	936	88	96	42		
Причепи та напівпричепи автомобільні, шт.	98	72	54	68		
Мікроскопи, шт.	126	14	1			
Агрегати і машини для виготовлення тіста, шт.	54	46	2			
Зерносушарки	540	2				
Паперорізальні машини, шт.	172	148				
АТС, тис. номерів	54,1	24,8				

У минулому машинобудівна галузь Сумської області орієнтувалася переважно на Російську Федерацію та країни СНД, меншою мірою задовольняючи внутрішні потреби області та країни. Саме ті машинобудівні підприємства, які орієнтувалися на Російську Федерацію (ПАТ «СМНВО ім. Фрунзе», ВАТ Сумський завод «Насосенергомаш») і зазнали найбільших втрат. Дотепер вони експортували 65-70% своєї продукції російським замовникам. Тільки у січні 2014 р. імпорт до Росії скоротився на 37%, а збитковість операційної діяльності великих та середніх машинобудівних підприємств Сумської області за січень-березень досягла –14%. Лише завдяки економічним зв'язкам з іншими країнами СНД, а також Китаєм, Аргентиною, Бразилією та ін., експорт машинобудівної продукції за кордон продовжує здійснюватися. Однак частка машинобудування в обсягах промислової продукції, реалізованої на експорт, скоротилася з 58,6% у 2004 р. до 45,5% у 2013 р. [3; 10].

Загалом продукція машинобудування експортується до 94 країн світу. Основу експорту області складають механічні та електричні машини – 49,0% (з них механічні – 45,8%). Основними партнерами в експорті машинобудівної продукції станом на 2012 р. були Російська Федерація – 40,1%, Туркменістан – 21,6%, Румунія – 7,6%, Казахстан – 6,3% [3]. В останні роки збільшився експорт машинобудівної продукції до Туреччини, Болгарії, Китаю, Індії, Ірану, Італії, Аргентини.

В умовах ринкових перетворень, на підприємствах машинобудівного комплексу відбуваються деякі зміни у напрямку підвищення конкурентоспроможності їхньої продукції, виходу на нові ринки. Постійно йде пошук нових партнерів, зацікавлених у співпраці та спільній діяльності. Поряд з цим в останні роки в галузі склалася нестабільна динаміка виробництва. Економічна криза в країні, скорочення купівельної спроможності населення та інші чинники зумовили зменшення рівня рентабельності операційної діяльності з 40% наприкінці ХХ століття до 2,5% у 2008 р., 12,6% – у 2009 р. і 7,0% у 2013 р.

Центральними проблемами галузі є залежність від широких кооперативних зв'язків, висока вартість

основної продукції, роздержавлення крупних підприємств, значна їх збитковість та заборгованість. Недостатня обґрунтованість реструктуризації власності призвела до збитковості значної частки машинобудівних підприємств, яка коливається від 25 до 40%, навіть при зростанні виробництва.

Частина проблем має загальнодержавний характер, серед яких низька платоспроможність вітчизняних споживачів, відсутність ефективної кадрової політики на верхніх щаблях управління економікою на регіональних і загальнодержавному рівнях, неефективна політика щодо амортизації і відтворення капіталу [9]. Зниження вартості основних фондів призвело до зменшення амортизаційних відрахувань – основного джерела інвестиційних ресурсів, яке до того ж для відновлення основних засобів використовується не повністю.

Важливою перспективою розвитку галузі є орієнтація на потреби економіки області і збільшення виробництва товарів народного споживання. В територіальній організації галузі пріоритет має надаватися створенню підприємств, здатних в короткий термін підпорядковуватися сучасним вимогам. Одним із стратегічних шляхів реструктуризації галузі є створення регіональної програми розвитку внутрішнього ринку, підвищення економічної ефективності виробництва, залучення інвестицій у машинобудування за рахунок власних, кредитних та іноземних джерел [2].

Висновки. Отже, машинобудування є важливою складовою промислового комплексу Сумської області, яка однак майже повністю залежить від іноземних замовлень. Крім того, серед проблем машинобудування варто виділити наявність великої кількості непрацюючих підприємств та тих, які знижують обсяги виробництва, а також старіння основних засобів виробництва, зношеність яких на початку 2010 р. досягла 59,2%. Разом з тим, коефіцієнт оновлення за 2009 р. склав лише 3,5%. Тому, для розвитку даної галузі промисловості, необхідне стимулювання внутрішнього ринку, надходження інвестицій, переоснащення, реконструкція та переспеціалізація підприємств.

Нові напрями – це створення приватних невеликих і середніх заводів на зразок ТОВ «завод Кобзаренка», що випускатимуть прилади, продукцію загального машинобудівного призначення, товари народного споживання. Необхідно також використовувати досвід і кошти великих машинобудівних компаній світу для створення спільних підприємств. Це дасть змогу ефективніше використовувати можливості регіону.

Територіальна структура машинобудування області за період після 1991 р. стала більш розрідженою. Міста Глухів і Охтирка з машинобудівних центрів перетворилися на пункти, зникли машинобудівні підприємства у Шостці, Середина-Буді, Ворожбі.

Галузева структура машинобудівного комплексу Сумської хоча й залишається достатньо різноманітною, однак зазнала помітних втрат. Сьогодні машинобудування представлене переважно ремонтним, загальним, транспортним машинобудуванням, при-

ладобудуванням, а також «малою металургією» (ливарне і ковальсько-пресове виробництво на самих машинобудівних заводах). На даний час майже повністю зникли підприємства, що спеціалізувалися на верстатобудуванні, важкому, електронному на оптичному машинобудуванні. Закриття цих важливих машинобудівних об'єктів завдало шкоди економіці окремих районів, призвело до зростання рівня безробіття.

Для подолання негативних рис варто стимулювати і розвивати науково-технічний та виробничий потенціал машинобудування, інноваційні напрями розвитку, оновлення й нарощення основних засобів. Слід звернути увагу на наукоємні галузі, які потребують висококваліфікованих працівників (електротехнічне, електронне, авіаційне, енергетичне, хімічне, важке машинобудування тощо). Успішна діяльність підприємств тісно пов'язана з використанням інноваційних технологій, тому слід звернути увагу на підготовку кадрів високої кваліфікації.

Список використаних джерел:

1. *Geografiia Sumskoi oblasti: pryroda, naseleння, hospodarstvo* / A.O. Kornus, I.V. Udovychenko, H.H. Leontieva, V.V. Udovychenko, O.H. Kornus. – Sumy: FOP Natalukha A.S., 2010. – 184 s. [Географія Сумської області: природа, населення, господарство / [A.O. Корнус, I.V. Удовиченко, Г.Г. Леонтєва, В.В. Удовиченко, О.Г. Корнус]. – Суми: ФОП Наталуха А.С., 2010. – 184 с.]
2. *Derzhavna prohrama rozvytku mashynobuduvannia na 2006-2011 roky* // Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 18 kvitnya 2006 r. № 516. – [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/516-2006-n>. [Державна програму розвитку машинобудування на 2006-2011 роки. // Постанова Кабінету Міністрів України від 18 квітня 2006 р. № 516 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/516-2006-n>].
3. *Zovnishnia torhivlia Sumskoi oblasti tovaramy ta posluhamy u 2013 rotsi* / Ekspres-vypusk № 27 vid 14.02.2014 r. – Sumy: Holovne upravlinnia statystyky u Sumskiy oblasti, 2014. – 3 s. [Зовнішня торгівля Сумської області товарами та послугами у 2013 році / Експрес-випуск № 27 від 14.02.2014 р. – Суми : Головне управління статистики у Сумській області, 2014. – 3 с.]
4. *Investytsiynyi pasport Sumskoi oblasti (Derzhavne agentstvo z investytsii ta upravlinnia natsionalnomyu proektamy Ukrainy)* [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.ukrproject.gov.ua/sites/default/files/upload/sumi_dlya_saytu_1.pdf [Інвестиційний паспорт Сумської області (Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами України) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrproject.gov.ua/sites/default/files/upload/sumi_dlya_saytu_1.pdf].
5. *Ishchuk S.I. Geografiia promyslovykh kompleksiv: pidruchnyk* / S.I. Ishchuk, O.V. Gladkyi. – K.: Znannya, 2011. – 375 s. [Іщук С.І. Географія промислових комплексів: навчальний посібник / С.І. Іщук, О.В. Гладкий. – К.: Знання, 2011. – 375 с.]
6. *Kovtun V.V. Goroda Ukrainy: ekonomiko-geograficheskii spravochnik* / V.V. Kovtun, A.V. Stepanenko. – Kiev: Vyshcha shkola, 1990. – 279 s. [Ковтун В.В. Города Украины: экономико-географический справочник / В.В. Ковтун, А.В. Степаненко. – К.: Выща шк., 1990. – 279 с.]
7. *Obsiah realizovanoi promyslovoi produktsii za osnovnymy vydamy diialnosti po Sumskii oblasti za 2013 rik* / Ekspres-vypusk № 22 vid 31.01.2014 r. – Sumy: Holovne upravlinnia statystyky u Sumskii oblasti, 2014. – 1 s. [Обсяг реалізованої промислової продукції за основними видами діяльності по Сумській області за 2013 рік / Експрес-випуск № 22 від 31.01.2014 р. – Суми: Головне управління статистики у Сумській області, 2014. – 1 с.]
8. *Promyslovisť Ukrainy u 2001-2005 rr. (Statystychnyi zbirnyk)* [vidp. za vup. L.M. Lisova]. – K.: Derzhavnyi komitet statystyky Ukrainy, 2006. – 304 s. [Промисловість України у 2001-2005 рр. (Статистичний збірник) [відп. за вип. Л.М. Лісова]. – К.: Державний комітет статистики України, 2006. – 307 с.]
9. *Promyslovisť Ukrainy u 2007-2010 rr. (statystychnyi zbirnyk)* [vidp. za vup. O.S. Petrenko]. – K.: Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, 2011. – 307 s. [Промисловість України у 2007-2010 рр. (Статистичний збірник) [відп. за вип. О.С. Петренко]. – К.: Державна служба статистики України, 2011. – 307 с.]
10. *Statystychnyi shchorichnyk Sumskoi oblasti za 2012 rik*. – Sumy: Holovne upravlinnia statystyky u Sumskii oblasti, 2013. – 671 s. [Статистичний щорічник Сумської області за 2012 рік. – Суми: Головне управління статистики у Сумській області, 2013. – 671 с.]

*Summary***Anatoliy Kornus, Olesya Kornus. THE GEOGRAPHICAL PECULIARITIES OF TRANSFORMATION PROCESSES OF MECHANICAL ENGINEERING IN SUMY REGION.**

Mechanical engineering of Sumy region occupies a significant place in the industry in the region. Placement of machine-building enterprises in Sumy region is contributed to a number of factors: the proximity to coal and metallurgical base, developed railway network, the availability of qualified personnel. Loss of engineering production would be irreplaceable for the economy of the region. Most companies in this industry have been built in the Soviet era and today are outdated material and technical equipment, using old technology, which reduces the competitiveness of their products in domestic and foreign markets. During the period 2001-2013 years in the industrial complex of the region there have been significant structural shifts and the share of machinery in it. Mechanical engineering of Sumy region specializes in manufacturing equipment used in the mining and processing of oil and gas. Because of significant losses in 1991-2012 years, modern branch structure of mechanical engineering of the region is not so diversified as early. It is composed of heavy engineering, mechanical engineering, transport engineering, precision engineering, "small metallurgy". The repair machinery is common almost everywhere. Elements of the territorial organization of the Sumy region are Sumy and Konotop industrial centers and points (Lebedyiv, Okhtyrka, Hlukhiv, Romny, etc.). Main trend is changes in the territorial and sectorial structure of mechanical engineering and its depletion. For example, the companies, specializing in electronic and optical engineering, disappeared almost completely. Heavy machinery also was disappeared. Despite the loss of the last decades, engineering products of Sumy region are in demand in Ukraine and CIS.

Key words: industry, mechanical engineering, territorial structure, branch structure, transformation processes.